

Створення та випробування зразків озброєння в Україні

Вступ

1. Логіка процесу
2. Що перевіряється
3. Рішення комісії, допуск і наслідки для постачання
4. Польова валідація без повного циклу випробувань
5. Кодифікація
6. Практичні наслідки для договорів і планування

В

Процес створення й випробування озброєння в Україні має достатньо складну правову структуру.

Державні випробування регулюються окремими постановами Кабінету Міністрів України – для вітчизняних і для іноземних зразків. Для вітчизняних зразків діє порядок, який визначає загальний механізм організації та проведення випробувань зразків озброєння та військової техніки. Цей порядок формалізує ролі, документи та рішення, визначає, хто ініціює тести, хто підписує протоколи і що саме вважається успішним результатом випробувань.

Для зразків іноземного виробництва застосовується окрема постанова Кабінету Міністрів України, яка встановлює механізм випробувань і прийняття на озброєння або постачання саме іноземних зразків. Зокрема, ця постанова регламентує порядок функційних й експлуатаційних тестів і підсумкове рішення.

Організаційні деталі та документообіг у процедурах випробувань регламентуються відповідним наказом Міністерства оборони (Міноборони). Цей наказ затверджує інструкцію, що визначає загальний порядок організації заходів із підготовки та проведення випробувань дослідних (дослідних ремонтних) зразків (комплексів, систем) виробів озброєння, військової та спеціальної техніки, їхніх складових частин і спеціальних комплектувальних виробів для їхнього ремонту й експлуатації. Інструкція синхронізує проектно-конструкторські кроки з юридичними вимогами та визначає, які документи потрібно готувати до старту тестування.

Паралельно існує механізм особливого періоду, який створює законну рамку для швидкого допуску до експлуатації, коли ситуація вимагає негайних рішень. Його застосування не скасовує реєстр протоколів й оцінок, але дозволяє рухатися швидше у критичних умовах.

1. Логіка процесу

Процес починається з формулювання технічного або тактико-технічного завдання (ТТЗ). Завдання погоджує державний замовник. Воно повинно містити вимірювані показники, умови використання й межі безпеки. Нормативні акти Міноборони України вимагають, щоб програми випробувань були прив'язані до ТТЗ й державного контракту.

Далі проходять дослідно-конструкторські роботи. Розробник створює дослідні зразки, формує методики та підбирає засоби вимірювань із чинною метрологічною атестацією. Це важливо для майбутньої документальної бази процесу. Нормативне регулювання поширюється не лише на нові зразки. Воно також стосується модернізацій і дослідних ремонтів, коли потрібні окремі методики та програми.

Після готовності програми ініціюються випробування. Для вітчизняних розробок законодавство визначає загальний механізм організації і проведення випробувань, склад комісій і форму документів. Для імпортованих зразків встановлено поділ на функційні та, за потреби, експлуатаційні тести. Функційні випробування проводить комісія державного замовника для встановлення показників призначення.

Підсумок випробувань – висновок комісії. Висновок або відкриває шлях до прийняття на озброєння чи постачання, або ставить завдання на доопрацювання. У період воєнного стану чи інших надзвичайних режимів рішення про необхідність прискореного завершення дослідно-конструкторських робіт з розроблення зразків товарів оборонного призначення, що виготовлені та перебувають на етапі проведення попередніх випробувань, приймає державний замовник у разі нагальної потреби.

Треба враховувати, що внутрішні тести розробника потрібні, але не замінюють державні або відомчі випробування.

2. Що перевіряється

Для безпілотних літальних апаратів основні перевірки стосуються стійкості каналів, дальності, навігаційної живучості, якості корисного навантаження та безпеки експлуатації. У зонах активної радіоелектронної боротьби критична увага приділяється опору перешкодам і роботі в повторюваних сценаріях зв'язку. Випробування для імпортованих і вітчизняних платформ регламентуються різними нормативними актами.

Для засобів радіоелектронної боротьби ключовими темами є електромагнітна сумісність, спектральні параметри, рівні випромінювання, техніка безпеки персоналу та сумісність із системами зв'язку й управління.

Для стрілецької зброї обов'язкові відстріли на ресурс. Перевіряються надійність автоматики, безпека стрільця, розсіювання, знос ствола та стійкість до забруднень. Для боєприпасів перевіряються балістичні параметри, чутливість, стабільність характеристик партій і сумісність зі штатними системами. Формат протоколів і висновків визначається відповідними нормативними актами.

Для наземних платформ перевіряються ходова частина, трансмісія, енергоживлення, інтеграція каналів зв'язку, взаємодія з бортовими системами та модулі сумісності. Якщо платформа пройшла ремонт або модернізацію, застосовується логіка «дослідного ремонту» з окремими програмами та методиками. Такі програми дозволяють документально довести здатність виробу працювати в заданих циклах і навантаженнях.

3. Рішення комісії, допуск і наслідки для постачання

За підсумками випробувань комісія державного замовника формує висновок. Він може рекомендувати прийняття на озброєння або постачання або визначити доопрацювання з повторними тестами.

В умовах особливого періоду може застосовуватися допуск до експлуатації за окремим порядком – швидке введення виробу в експлуатацію там, де потрібно терміново посилити підрозділи. Проте навіть у такій моделі залишаються обов'язковими документи, що підтверджують факт застосування й отримані характеристики. Формальна частина не зникає, лише коригується темп.

4. Польова валідація без повного циклу формальних випробувань

Під час повномасштабної війни з'явилася практика «польової валідації». Її публічно презентовано як ініціативу «Test in Ukraine» під егідою державної платформи BRAVE1.

За цією моделлю компанії надсилають вироби, проводять навчання, а військові підрозділи надають зворотний зв'язок на основі реального бойового застосування.

Правовий статус польової валідації спирається на загальні норми. Формального окремого «закону про польову валідацію» немає. Однак можливе рішення про швидке постачання та допуск у воєнний час. Тоді бойові звіти, телеметрія та матеріали підтвердження стають джерелом даних для управлінського рішення.

Допустимість такого процесу базується на потребі негайної реакції в межах особливого періоду. Але це не скасовує вимоги до подальшої формалізації протоколів. Після валідації зразок все одно має пройти документальний цикл для включення у штатний обіг і кодифікацію.

Ризики польової валідації очевидні. Перше – неповнота метрології. У бойових умовах важко гарантувати калібрування всіх засобів вимірювання. Друге – відсутність повного складу комісій і фіксованих методик. Третє – відповідальність за невдачу чи втрату зразка. Четверте – митні режими та санкційні обмеження для компонентів.

5. Кодифікація

Кодифікація предметів постачання за стандартами НАТО – це правовий і технічний режим, який робить оборонні постачання передбачуваними, прозорими та взаємосумісними.

www.DLF.ua

Україна інтегрована до системи кодифікації НАТО на рівні Tier 2 і з 2019 року здійснює власну кодифікацію з передаванням даних до міжнародного каталогу. Підставою для кодифікації може бути акт про проведення спільних відомчих випробувань, який підтверджує відповідність технічним умовам, тактико-технічним характеристикам і комплектації.

6. Практичні наслідки для договорів і планування

Контрактні умови варто прив'язувати до подій процесу. Це програма випробувань, підсумковий висновок комісії, кодифікація та поставка. Така прив'язка зменшує ризик виникнення спорів про оплату і терміни.

Закон про оборонні закупівлі створює рамку для такого підходу, а спеціальні урядові рішення у воєнний час дозволяють спрощувати процедури, не знімаючи вимоги до якості та протоколів. На практиці це означає, що варто готувати документи паралельно з технічними етапами.